

Rassenproef met zwarte bessen in 2007

A.A. van Oosten en J.M.T. Balkhoven-Baart

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.
Sector Fruit
Maart 2008

Rapportnr
2008-03

© 2008 Wageningen, Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Praktijkonderzoek Plant & Omgeving.

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V. is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

Rapportnummer 2008-03 Prijs: € 15,-

Projectnummer PPO: 3261064400
Projectnummer PT: 36255

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

Sector Bloembollen, Boomkwekerij en Fruit

Adres : Lingewal 1, 6668 LA Randwijk

: Postbus 200, 6670 AE Zetten

Tel. : 0488 - 47 37 00

Fax : 0488 - 47 37 17

E-mail : infofruit.ppo@wur.nl

Internet : www.ppo.wur.nl

Inhoudsopgave

pagina

VOORWOORD	5
SAMENVATTING	7
1 INLEIDING	9
2 PROEFOPZET	11
3 UITVOERING 2007	13
3.1 Het weer	13
3.2 De verzorging.....	13
3.3 Gewasbescherming	13
3.4 Bemesting.....	14
3.5 Onkruidbestrijding.....	14
4 RESULTATEN	15
4.1 Beschrijving waarnemingen	15
4.2 Rasbeschrijvingen.....	18
4.2.1 Rassen in het 5 ^e productiejaar	18
4.2.2 Rassen in het 4 ^e productiejaar	20
4.2.3 Rassen in het 3 ^e productiejaar	22
4.2.4 Rassen in het 2 ^e groeijjaar (1 ^e productiejaar).....	23
4.2.5 Rassen in het 1 ^e groeijjaar (plantjaar)	24
4.3 Samenvattende tabel	25
5 CONCLUSIE	27
BIJLAGE 1. TABELLEN MET RESULTATEN	29

Voorwoord

Het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO) sector Fruit heeft in 2001 in Nieuwdorp een rassenproef met zwarte bes opgezet. Gekeken wordt of nieuwe zwarte bessenrassen een verbetering zijn van het sortiment. In de proef worden zwarte bessenrassen voor het eerst beoordeeld op bruikbaarheid met 12 planten per ras.

De waarnemingen worden verricht door Adri van Oosten, freelance onderzoeker kleinfruit, waarnemer en oud-medewerker van het voormalige Fruitteeltpraktijkonderzoek, in nauwe samenwerking met Jacinta Balkhoven-Baart, onderzoeker kleinfruit bij het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, sector Fruit in Randwijk. De Coöperatieve Nederlandse Bessentelers B. A. en de proefveldhouder zijn verantwoordelijk voor de verzorging van het proefveld.

De proefresultaten worden jaarlijks besproken op een ledenvergadering van de Coöperatie. In de jaarlijkse proefverslagen worden de nieuwe rassen onder code vermeld. Dit is een eis van de raseigenaren. Elk jaar organiseert de Bessencoöperatie een excursie voor haar leden naar het proefveld. Op afspraak met de proefveldhouder en/of de waarnemer is het proefveld onder begeleiding ook door anderen te bezichtigen. De proef met de eerste beoordeling van zwarte bessenrassen is gefinancierd door het Productschap Tuinbouw.

Samenvatting

In 2007 heeft het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO) sector Fruit te Randwijk het rassenonderzoek met zwarte bessen voortgezet. Het onderzoek werd gefinancierd door het Productschap Tuinbouw. Het doel van de proef is (nieuwe) rassen te zoeken en te toetsen die een verbetering zijn van de huidige rassen, voornamelijk wat betreft de gevoeligheid voor ziekten en plagen.

Op 1 april 2007 waren er 41 rassen van zwarte bes uitgeplant op het proefveld. Daarvan waren er 12 in het vijfde productiejaar, 9 in het vierde, 5 in het derde, 10 in het eerste productiejaar en 5 pas geplant. Standaardrassen waren Ben Nevis en Ben Alder. Getracht is bij de verzorging van de proef zo veel mogelijk aansluiting te zoeken bij wat in de praktijk gangbaar is zonder de doelstelling van de proef uit het oog te verliezen. In 2007 werden waarnemingen verricht aan bloei, hoeveelheid blad bij de bloei, groeikracht en groeiwijze, uitlopen van de knoppen, aantasting door de bessenrondknopmijt, groene melkdistelluis, bessenbladgalmug, bladrollers, bladvalziekte, meeldauw, vroege vruchtval, tros lengte, vruchtgrootte, gelijkmatigheid van de rijping, productie, stevigheid en barsten van de bessen, rijptijd en smaak.

Van de vanaf 2001 geplante nieuwe rassen lijkt een aantal interessant vanwege de goede productie, stevigheid, vruchtgrootte, regelmatige rijping en smaak van de bessen, de groeikracht, groeiwijze en de lage gevoeligheid voor insecten en schimmels.

- Van de 12 rassen die op 23 maart 2002 zijn geplant lijken na de oogst van 2007 drie rassen interessant: Ras ZWB 25, Ras ZWB 23, en Ras ZWB 1.
- Van de 9 rassen die op 24 januari 2003 zijn geplant is er na de oogst van 2007 één ras dat veelbelovend lijkt: Ras ZWB 17.
- Op 4 december 2003 zijn 5 rassen geplant. Daarvan lijken er na de oogst van 2007 twee interessant: Ras ZWB 14 en Ras ZWB 11.
- Op 10 december 2005 zijn 10 rassen geplant. Daarvan is één ras een echte nieuweling, maar het lijkt geen verbetering.
- Op 26 februari 2007 zijn 5 rassen uitgeplant. Zij hebben zich in het eerste groeijaar goed ontwikkeld.

Een tabel met een samenvatting van de resultaten is weergegeven in 4.3 (pag. 25). Het onderzoek wordt in 2008 voortgezet.

1 Inleiding

In 2007 heeft het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO) sector Fruit te Randwijk het rassenonderzoek met zwarte bessen voortgezet. Het onderzoek werd gefinancierd door het Productschap Tuinbouw. Het doel van de proef is (nieuwe) rassen te zoeken en te toetsen die een verbetering zijn van de huidige rassen, voornamelijk wat betreft de gevoeligheid voor ziekten en plagen. De aanvraag van zwarte bessenrassen gebeurt door het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, sector Fruit (PPO). In dit rapport worden de resultaten van proefjaar 2007 beschreven.

Leeswijzer

Evenals in 2006 zijn de resultaten van de voorgaande jaren gemiddeld weergegeven. Daarnaast zijn de resultaten van 2007 vermeld. Dit is gedaan om de hoeveelheid cijfers en tabellen te beperken en de leesbaarheid te bevorderen. Nadeel is dat pieken en dalen op deze manier worden afgevlakt.

De rassen in de tabellen van de proef in Nieuwdorp zijn weergegeven in volgorde van plantjaar ofwel productiejaar én in volgorde van rijptijd. De rasbeschrijvingen staan ook in deze volgorde. Naar aanleiding van de resultaten tot nu toe, zijn interessante rassen in de tabellen vet weergegeven. Specifieke waarnemingen staan vermeld in hoofdstuk 3, de kenmerken per ras staan in hoofdstuk 4. De volledig uitgewerkte resultaten van de waarnemingen staan in de bijlage.

2 Proefopzet

Doel: Eerste beoordeling van zwarte bessenrassen en selecties op bloei, groei, oogst, productie, vruchteigenschappen en sapkwaliteit. Nagaan hoe de gevoeligheid is voor ziekten en plagen en de geschiktheid voor machinale oogst.

Plantdatum:

12 rassen geplant op 23-03-2002, 6^e groei-jaar, 5^e productiejaar
9 rassen geplant op 24-01-2003, 5^e groei-jaar, 4^e productiejaar
5 rassen geplant op 04-12-2003, 4^e groei-jaar, 3^e productiejaar
10 rassen geplant op 13-12-2005, 1^e groei-jaar, 2^e productiejaar
5 rassen geplant op 26-02-2007, 1^e groeijaar, plantjaar

Plantafstand: 3,00 x 0,40 m

Proefopzet: De proef is geplant in tweevoud met 6 planten per veldje. Van de rassen die op 13-12-2005 zijn geplant staan 5 planten per veldje. Aan de rassen geplant op 13-03-2001 worden in principe nauwelijks of geen waarnemingen meer gedaan behalve aan de standaardrassen en veelbelovende rassen. In 2002 zijn door gebrek aan plantmateriaal van de 12 rassen 2 rassen in tweevoud en 10 in enkelvoud geplant met soms noodgedwongen minder planten/veldje. In 2003 is van 9 rassen de tweede herhaling alsnog geplant. Eén ras van deze serie is dus blijvend in enkelvoud uitgeplant.

Plantmateriaal: overwegend 1-jarige containerplanten

Oppervlakte van een veldje: 7,2 m² netto

Teeltwijze: geïntegreerd/gangbaar

Gewasbescherming: In principe wordt er zo weinig mogelijk gespoten.

Bemesting: 700 kg kalkammonsalpeter (NH₄NO₃ en CaCO₃) per ha.

Onkruidbestrijding: gedeeltelijk chemisch, gedeeltelijk niet chemisch.

Proefveldhouder: L. Boonman, Stoofweg 10, 4455 VR Nieuwdorp, Tel. 0113-612576, Fax 0113-613477.

3 Uitvoering 2007

3.1 Het weer

De vorstloze winter 2006-2007 veroorzaakte een tekort aan winterkou bij met name BEN ALDER en een aantal laatrijpende rassen. De gevolgen waren duidelijk zichtbaar. Deze rassen kwamen heel moeilijk en traag uit de winterrust. Veel knoppen liepen helemaal niet uit. De bloei was zeer onregelmatig, evenals de rijping van de bessen. De productie van die rassen was uitzonderlijk laag.

April was droog en warm en de luchtvochtigheid was laag. Algemeen wordt aangenomen dat zo'n weertype niet ideaal is voor een goede vruchtzetting bij bessen. Ook mei was warm en vrij nat. Er werd nergens nachtvorst gemeld.

Ondanks de lage luchtvochtigheid tijdens de bloei, maar wellicht ook door het ontbreken van nachtvorst, was de zetting bij de vroege- en middentijds rijpende rassen goed. Juni was opnieuw vrij warm en nat. Op het proefveld in Nieuwdorp viel geen hagel.

In de aanloop naar en tijdens de oogst viel er veel regen, soms uren achter elkaar. Daardoor waren de bessen zacht. Opmerkelijk was de zeer snelle afrijping van de vroege rassen. In een paar dagen waren de bessen overrijp. De kwaliteit liep in een paar dagen terug van goed naar slecht.

3.2 De verzorging

Bij de verzorging van het proefveld is zo veel mogelijk aansluiting gezocht bij het praktijkperceel van de proefveldhouder. Op dat perceel staan de rassen BEN NEVIS en BEN ALDER. Beide rassen zijn standaardrassen in de proef. Bij de bemesting en deels ook bij de onkruidbestrijding is bewust afgeweken van de teeltverzorging van het praktijkperceel. Evenals voorgaande jaren werden de bessen niet geoogst. Opnieuw moet worden opgemerkt dat in een proef met ruim 40 rassen met verschillende eigenschappen zoals rijptijd en gevoeligheid voor ziekten en plagen een voor alle rassen optimale verzorging om praktische redenen vrijwel onmogelijk is.

3.3 Gewasbescherming

Eén van de uitgangspunten van de proef is het nagaan van de gevoeligheid van de rassen voor ziekten en plagen. Om die reden wordt het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zo veel mogelijk beperkt. Daarnaast worden de rassen ook beoordeeld op andere eigenschappen zoals groei en productie. Het is dus steeds zoeken naar de juiste behandeling zonder de uitgangspunten uit het oog te verliezen.

- In voorgaande jaren liet de bladstand bij een aantal rassen soms te wensen over. Omdat er een verband werd gezocht tussen de slechte bladstand en het gebruik van zwavel is er dit jaar geen zwavel ingezet om bessenrondknopmijt te bestrijden. Dit werd verantwoord geacht omdat de aantasting door deze mijt gering is op het proefveld.
- Voor de bestrijding van de groene melkdistelluis werd twee keer Calypso ingezet. Het lukte dit jaar beter dan in voorgaande jaren de aantasting van deze luis binnen de perken te houden.
- De aantasting door rupsen van bladrollers was sterker dan in voorgaande jaren. Er werd één keer met Decis gespoten en één keer met Xen-Tari.
- Wantsen kwamen beperkt voor, vooral in de jonge struiken. Een extra bestrijding werd niet nodig geacht.
- Bloedblaarluis kwam meer voor dan in voorgaande jaren, maar veel schade veroorzaakt deze luis niet, zodat er geen bestrijding werd uitgevoerd.
- Spint werd niet waargenomen.

- Bladvalziekte kwam opvallend weinig voor. Waarschijnlijk is door het droge weer in april de kieming van sporen onmogelijk geweest. Na de overvloedige regen in juli werd wel bladvalziekte geconstateerd. Een bestrijding is niet uitgevoerd.
- Meeldauw kwam in een aantal rassen voor, in sommige zelfs in ernstige mate. Een bestrijding vond niet plaats.

3.4 Bemesting

Anders dan in voorgaande jaren en in afwijking van het praktijkgedeelte werd er dit jaar geen varkensmest op het proefveld gebracht. Hoewel er geen bewijzen zijn, wordt de slechte bladstand bij sommige rassen in voorgaande jaren in verband gebracht met de toediening van varkensmest. Dit jaar werd in 2 termijnen in totaal 700 kg/ha kalkammonsalpeter gestrooid. De eerste termijn was in maart, de tweede in de 2^e helft van mei na de vruchtzetting. De bladstand was goed.

3.5 Onkruidbestrijding

De onkruidbestrijding bestond uit twee behandelingen met Roundup (3 l/ha). Op de planten die uitgezet zijn in 2005 en 2007 werd geen chemische onkruidbestrijding toegepast om schade te voorkomen. In de zomer werd tussen de rijen de onkruidvegetatie enkele keren gemaaid.

4 Resultaten

4.1 Beschrijving waarnemingen

In 2007 werden waarnemingen verricht aan bloei, bessenrondknopmijt, groene melkdistelluis (2x), bessenbladgalmug, bloedblaarluis, bladrollers, meeldauw (2x), bladvalziekte, regelmatigheid van de rijping, groeiwijze en groeikracht, bladontwikkeling bij de bloei, uitlopen van de knoppen, bladstand bij de oogst, productie, stevigheid en barsten van de bessen, vruchtgrootte, rijptijd, tros lengte, smaak en vroege vruchtval. Hieruit ontstond de totaalindruk.

Er werden geen sapanalyses uitgevoerd in 2007. Het verdient aanbeveling om in de toekomst van veelbelovende rassen wel de sapkwaliteit te bepalen. Als in een beschrijving van een ras over sapkwaliteit wordt gesproken dan heeft dat betrekking op onderzoek uit voorgaande jaren. De belangrijkste resultaten van de rassen in 2007 en gemiddeld over de proefjaren zijn vermeld in Bijlage 1 (tabel 1 tot en met 5) op volgorde van productiejaar en rijptijd.

1. Totaalindruk

Evenals in voorgaande jaren is de totaalindruk bepaald door een telersgroep van 6 personen. Ze vond plaats op 26 juni 2007. De vroegst rijpende rassen waren toen plukrijp. Sommige laatrijpende rassen waren pas een maand later rijp en zijn dus op 26 juni onder andere omstandigheden beoordeeld dan de vroegstrijpende. Om die reden worden alle rassen op het moment dat ze plukrijp zijn ook nog een keer beoordeeld door de onderzoeker. Die beoordeling en die van de telersgroep bepalen het eindcijfer. In het algemeen moet een ras 6,5 à 7 punten scoren om veelbelovend genoemd te kunnen worden. De volledige cijfers staan in Bijlage 1, tabel 1.

2. Productie

Door een telersgroep van 6 personen is voor de aanvang van de oogst op 26 juni 2007 een waarderingscijfer gegeven voor de productie. Op de oogstdatum werd door de onderzoeker nog een cijfer gegeven voor de productie. Vooral voor de laatrijpende rassen was dat nuttig en nodig omdat die op 26 juni nog lang niet rijp waren. In het algemeen kan gesteld worden dat voor 2007 en gemiddeld over de proefjaren een productiecijfer van 6,5 - 7 behaald moet zijn, wil een ras voldoende perspectief bieden. De waarderingscijfers staan in Bijlage 1, tabel 1.

3. Bloei- en rijptijd

Het verschil in bloeitijd tussen het vroegst- en het laatst bloeiende ras bedroeg in 2007 niet minder dan 35 dagen. In 2006 was het verschil 17 dagen, in 2005 21 dagen, in 2004 34 dagen en in 2003 25 dagen. De vroege rassen bloeiden dit jaar ongeveer een week vroeger dan in 2006 maar de laatbloeiende rassen bloeiden later. Een tekort aan winterkou was de reden dat bij deze rassen de bloei traag, soms uiterst traag verliep.

Het laat bloeiende- en rijpende standaardras BEN ALDER (tabel 1d) kende een zeer trage ontwikkeling. Veel knoppen liepen helemaal niet uit. Het gevolg was een zeer matige productie. In de proef vertoonden de rassen ZWB 13, ZWB 15 (tabel 1c) en ZWB 16 (tabel 1b) een zelfde beeld. Ook de knoppen van de veelbelovende rassen ZWB 23 en ZWB 3 liepen iets trager uit dan normaal wat bij ZWB 23 resulteerde in een iets lagere productie dan in voorgaande jaren.

Het verschil in rijptijd bedroeg in 2007 36 dagen. In 2006 was dat 23 dagen, in 2005 26 dagen, in 2004 30 dagen en in 2003 18 dagen. In de loop van het groeiseizoen is het tijdsverschil in ontwikkeling bij de bloei tussen de vroege en late rassen wel kleiner geworden maar bij de oogst was het verschil toch groter dan andere jaren. Negen rassen rijpten vroeger dan het vroege standaardras BEN NEVIS, sommige rassen zelfs 9 dagen! Deze rassen zijn vooral te vinden in het gedeelte van de proef dat 5 productiejaar achter de rug heeft. Zie bijlage 1, tabel 1 en 2.

4. Stevigheid en barsten van de bessen

De stevigheid van de bessen was dit jaar in vrijwel alle gevallen minder dan in 2006. De overvloedige regen tijdens de oogst betekende dat de bessen zachter waren. Opvallend is dat voor het barsten van de bessen een cijfer werd gegeven dat voor de meeste rassen ongeveer gelijk was als in 2006.

De veelbelovende rassen ZWB 1, 23, 36 en BEN CONNAN hadden wat zachtere bessen dan het voorgaande jaar. De veelbelovende rassen ZWB 25 en 17 daarentegen hadden even stevige bessen als in voorgaande jaren. De rassen ZWB 1 en BEN CONNAN hadden ook meer gebarsten bessen dan in 2006 (Bijlage 1, tabel 2).

5. Vruchtgrootte

Evenals vorig jaar werden in 2007 waarderingscijfers gegeven voor vruchtgrootte. De verschillen met andere jaren waren gering. In de rassen die op 4-12-2005 zijn geplant komen kleinvruchtige rassen voor. Ook ras ZWB 18 en FOXENDOWN zijn kleinvruchtig (Bijlage 1, tabel 2).

6. Groeiwijze en groeikracht

Het waarnemingscijfer voor de groeiwijze cq de struikvorm, is op dezelfde wijze tot stand gekomen als de totaalindruk en de productie. Ze geeft aan of een ras een opgaande, brede of hangende groeiwijze heeft. In de praktijk wordt een brede tot iets opgaande groeiwijze het meest gewaardeerd. Dit soort rassen hebben meestal ook de eigenschap om van binnenuit jonge scheuten te maken waardoor een aanplant zichzelf verjongt. Rassen met een steile en sterke groei zullen in het algemeen sneller in productie komen en de eerste jaren een relatief hogere productie geven. Een steile en sterke groei betekent op latere leeftijd minder licht binnenin de struik wat productie kost (Bijlage 1, tabel 3).

7. Groene melkdistelluis

De groene melkdistelluis is een jaarlijks terugkerend probleem in de proef. Elk jaar zijn één of meerdere bespuitingen noodzakelijk. Anders dan in het verleden wordt er naar gestreefd om al in een vroeg stadium een bestrijding uit te voeren, dit wil zeggen als de eerste luizen worden waargenomen. Tot de gevoeligste rassen behoren Ras ZWB 5, Ras ZWB 17, Ras ZWB 25 en Ras ZWB 23. Op Ras ZWB 5 na zijn dat om andere redenen veelbelovende rassen. Opnieuw bleken de interessante rassen ZWB 1 en ZWB 36 weinig luizen te hebben. Zie verder Bijlage 1, tabel 3.

8. Rupsen van bladrollers

De aantasting door rupsen van bladrollers was sterker dan in voorgaande jaren. De rupsen spinden zich in tussen de trossen met de pas gezette vruchten en waren daardoor moeilijk te bestrijden. Een (klein) deel van de oogst ging verloren. Vooral de laat rijpende rassen hadden problemen zoals BEN ALDER, Ras ZWB 13, Ras ZWB 15 en Ras ZWB 17. Maar ook het vroeg rijpende Ras ZWB 5 bleek gevoelig. Zie verder Bijlage 1, tabel 3.

9. Bessenrondknopmijt

In 2007 werden alle rassen in het veld gecontroleerd op zichtbaar aanwezig zijn van dikke, gezwollen knoppen, een kenmerk van een infectie met mijten. Duidelijk dikke, gezwollen knoppen werden niet aangetroffen. Er werden dan ook geen zwavelbespuitingen uitgevoerd.

10. Bessenbladgalmug

Opnieuw was de aantasting van bessenbladgalmug in het oudere gedeelte van de proef gering. In de planten die in het eerste en tweede groeijaar verkeerden werd wel bessenbladgalmug waargenomen maar de aantallen waren van dien aard dat er geen gerichte waarnemingen werden verricht. Er werd toch twee keer met Decis gespoten. Zie ook Bijlage 1, tabel 3.

11. Wants

Ook de aantasting door wantsen was niet groot in 2007, ook niet in de jonge planten. Er werden geen bespuitingen uitgevoerd.

12. Bloedblaarluis

Meer dan in andere jaren werd bloedblaarluis aangetroffen. Vooral de planten in het 2^e groeijaar (1^e oogstjaar) werden aangetast. Alleen de rassen ZWB 18, ZWB 1 en ZWB 36 hadden geen bloedblaarluis. In het oudere gedeelte van de proef werd bloedblaarluis gevonden in de rassen ZWB 11, ZWB 13, ZWB 30, ZWB 31 en ZWB 32. De schade was in de gehele proef gering. Een bestrijding werd niet uitgevoerd.

12. Virus

De rassen in het 5^e en het 4^e productiejaar vertonen in veel gevallen een lichte bladstand. Dat zou chlorose kunnen zijn maar ook een aantasting door een virus. Het betreft m.n. de rassen ZWB 19, 20, 24, 29, 30 en 33. Er is geen virustest uitgevoerd. Een test op virussen verdient aanbeveling. De hiervoor genoemde rassen hebben allemaal zonder uitzondering slecht gepresteerd.

13. Bladvalziekte

In 2007 werd in het voorjaar en de zomer nauwelijks of geen bladvalziekte geconstateerd. In de nazomer werd deze schimmel wel waargenomen. Naar alle waarschijnlijkheid heeft de droge aprilmaand er voor gezorgd dat sporen van bladvalziekte niet konden kiemen en dat de natte julimaand juist wel gunstig was voor kieming van de sporen en er een lichte aantasting was in de nazomer. Een bespuiting werd toen niet meer nodig geacht. Van de veelbelovende rassen hebben Ras ZWB 1 en ZWB 25 weinig of geen last van bladvalziekte en ZWB 23 en 17 wel (Bijlage 1, tabel 4).

14. Meeldauw

In de loop van het groeiseizoen werd deze schimmel in toenemende mate waargenomen. Onder andere de rassen ZWB 18, FOXENDOWN, BEN NEVIS en ZWB 39 hadden daarmee te kampen. ZWB 18 en ZWB 39 spanden de kroon en zagen wit van de meeldauw! Omdat ZWB 39 ook om andere redenen de afgelopen jaren slecht voldeed, werden de planten tot op de grond afgeknipt om infectie van andere rassen tegen te gaan. Veelbelovende nieuwe rassen als Ras ZWB 1, Ras ZWB 23, Ras ZWB 17 en in iets mindere mate Ras ZWB 25 hebben geen of weinig last van meeldauw. In Bijlage 1, tabel 4 zijn de cijfers over 2007 en gemiddeld over de proefjaren opgenomen.

15. Smaak

De smaak van de vruchten is niet doorslaggevend voor de aanbeveling van een (nieuw) ras. Voor de verwerkende industrie lijken andere kwaliteitseisen belangrijker. Toch is het belangrijk te weten of een ras goed of slecht smaakt. En dus wordt de smaak elk jaar beoordeeld bij de oogst. Bij de rassen in het 3^e productiejaar komen een aantal rassen voor die minder goed smaken. Ras ZWB 23 heeft goed smakende bessen en ook BEN TRON en BEN ALDER worden goed gewaardeerd (Bijlage 1, tabel 4).

16. Bladstand

In voorgaande jaren liet de bladstand in de voorzomer bij sommige rassen te wensen over. De oorzaak was niet altijd duidelijk. Het beeld, bruinverkleuring van het blad, deed nog het meest denken aan windschade of invloed van het koude weer of schade door een bespuiting. In 2006 is de gewasbescherming en de bemesting aangepast om de bladstand te verbeteren en daar is in 2007 mee verder gegaan. Dit jaar zijn er drie maatregelen getroffen om de bladstand te verbeteren. Er is geen zwavel gespoten tegen bessenrondknopmijt, er is geen varkensdrijfmest toegediend en de stikstofbemesting met kalkammonsalpeter is verder verhoogd. De achterliggende gedachte was als volgt. Van zwavel is bekend dat het een hard middel is en nitraat uit drijfmest kan makkelijk vervluchtigen en misschien verbranding geven. De verhoging van de gift van kalkammonsalpeter was deels bedoeld als compensatie voor het niet toedienen van de varkensdrijfmest, maar ook om de groei te stimuleren. Deze combinatie van maatregelen heeft er toe geleid dat de bladstand zonder meer goed was in 2007. In Bijlage 1, tabel 5 zijn de waarderingscijfers over 2007 opgenomen.

17. Gelijkmatische rijping

Een ongelijkmatische rijping kan bij de oogst problemen geven. Overrijpe bessen komen dan met rode- en groene bessen in dezelfde partij terecht en beïnvloeden de kwaliteit in negatieve zin. Opnieuw bleek ZWB 1, die ook op het proefveld in Ovezande is uitgeplant en in de praktijk, onregelmatig rijpende bessen te geven. Daar staat tegenover dat de veelbelovende rassen ZWB 23, ZWB 25 en ZWB 17 wel gelijkmatig rijpen (Bijlage 1, tabel 4).

18. Tros lengte

Voor de machinale pluk lijkt de tros lengte minder belangrijk al wordt aangenomen dat rassen met een korte tros makkelijker machinaal te plukken zijn dan rassen met een lange tros. Voor handpluk is een lange tros wel gemakkelijker. En hoewel er maar weinig zwarte bessen met de hand geplukt worden hebben we toch een cijfer gegeven. De resultaten staan in Bijlage 1, tabel 5.

19. Vroege vruchtval

Bij de oogst is getracht een indruk te krijgen van het mogelijk plaatsvinden van een vroege, spontane vruchtval. Het ras BEN ALDER is hiervoor gevoelig. De beoordeling op vroege vruchtval werd vertroebeld door de eigenschap van het makkelijk loslaten van de bessen. De waarderingscijfers geven dan ook een gemengd beeld van vroege vruchtval en het makkelijk loslaten van de bessen. Het laatste is een nuttig gegeven bij machinale oogst. Van de interessante rassen zijn behalve het standaardras BEN ALDER, ook BEN CONNAN, Ras ZWB 28 en Ras ZWB 11 rassen met spontaan en makkelijk vallende bessen. Evenals vorig jaar vertoonde BEN CONNAN een spontane val. Daarnaast ook de rassen ZWB 1, ZWB 18, ZWB 20 en ZWB 22, rassen die vorig jaar dat verschijnsel niet vertoonden. Het standaardras BEN ALDER, dat meestal ook vroege vruchtval laat zien, had daar dit jaar minder last van (Bijlage 1, tabel 5).

20. Hoeveelheid blad bij de bloei

Er zijn duidelijk rasverschillen. Rassen met veel blad tijdens de bloei zijn BEN TRON, KRISTIN en Ras ZWB 32. Nieuwe interessante rassen met veel blad tijdens de bloei zijn Ras ZWB 1, Ras ZWB 25 en Ras ZWB 36. Rassen met weinig blad tijdens de bloei zijn FOXENDOWN, BEN ALDER, NARVE VIKING, Ras ZWB 3, Ras ZWB 23 en Ras ZWB 17. Bij de rassen in het derde productiejaar zijn een aantal rassen met weinig blad tijdens de bloei (Bijlage 1, tabel 5).

4.2 Rasbeschrijvingen

4.2.1 Rassen in het 5^e productiejaar

Deze groep bestaat uit 12 rassen. In de regel wordt in een rassenproef met zwarte bessen na 5 productiejaar de balans opgemaakt. Wil een ras voor verdere beproeving in aanmerking komen dan moeten er van de 5 productiejaar tenminste 4 als goed worden aangemerkt. Van de 5 rassen die in 2006 interessant genoemd werden zijn er na de oogst van 2007 nog 3 overgebleven die in aanmerking komen om uitgebreider beproefd te worden op het proefveld van de Coöperatieve Bessentelers in Ovezande. Dat zijn de rassen ZWB 1, ras ZWB 23 en ras ZWB 25. Daarvan is ras ZWB 1 al uitgeplant op dit proefveld.

1. RAS ZWB 26

Helaas heeft dit ras de toets van de kritiek niet kunnen doorstaan. Helaas, omdat dit ras minstens een week eerder rijpt dan BEN NEVIS. Dit is gunstig voor de oogstspreading. Het ras had goede eigenschappen, maar de bessen zijn te zacht. In een nat jaar als 2007 komt zo'n eigenschap zeer duidelijk aan het licht.

Ras ZWB 26 groeit breed uit tot opgaand en had een mooie bladstand. Het ras was gezond en was niet bijzonder vatbaar voor ziekten en plagen. Het ras was productiever dan BEN NEVIS. Het ras kenmerkte zich door de zachte bes, de gebarsten bessen bij veel regen, de regelmatige rijping, de onregelmatige vruchtgrootte, de vlakke smaak en de tamelijk korte tros.

De totale indruk was matig vooral door de zachte bessen.

2. RAS ZWB 21

Bloeit en rijpt enkele dagen vroeger dan BEN NEVIS. Heeft een aantal pluspunten, zoals het weinig gevoelig zijn voor barsten, was goed van smaak en was weinig gevoelig voor ziekten en plagen (behalve voor groene melkdistelluis). Daar staan minpunten tegenover, zoals een matige bladstand, matige groei en brede tot zeer brede struikvorm. RAS ZWB 21 was matig productief en had in 2007 matig stevige bessen. Totaalindruk: matig tot zeer matig.

3. RAS ZWB 28

Bloeit en rijpt enkele dagen vroeger dan BEN NEVIS. De productie wisselt van jaar tot jaar. RAS ZWB 28 heeft tamelijk slappe takken. De struik valt bij de oogst helemaal open. Het ras had een matige bladstand en oogt niet gezond. Door deze eigenschappen hadden veel vruchten in 2005 zonnebrand. De smaak is goed. Weinig gevoelig voor ziekten en plagen. RAS ZWB 28 had matig stevige bessen en was gevoelig voor barsten. Totaalindruk: matig.

4. RAS ZWB 19

Rijpt enkele dagen vroeger dan BEN NEVIS. Groeit zeer matig en zeer breed met slappe takken. Oogt niet gezond. De productie was eveneens matig. RAS ZWB 19 was gevoelig voor bessenbladgalmug en weinig gevoelig voor bladvalziekte en roest. Totaalindruk: zeer matig.

5. RAS ZWB 24

Bloeit en rijpt enkele dagen vroeger dan BEN NEVIS. Opvallend vroege bladontwikkeling. Slechte bladstand. Groeit goed en breed tot zeer breed. Vrij goed smakende, stevige bes, die niet snel barst. Gelijkmatige rijping. Zeer matige productie. Totaalindruk: zeer matig.

6. RAS ZWB 20

Bloeit en rijpt enkele dagen vroeger dan BEN NEVIS. In veel opzichten een matig ras. Groeit breed en matig. Had een slechte bladstand en chlorose. Was matig productief en had grote bessen. Rijpt tamelijk onregelmatig. Matig gevoelig voor ziekten en plagen. Totaalindruk: matig.

7. RAS ZWB 22

Bloeit ongeveer gelijk met BEN NEVIS, maar rijpt enkele dagen vroeger. Groeit goed en breed. Had een matige bladstand en de productie was vrij goed, behalve in 2006. Had grote, goed smakende, matig stevige bessen. Matig gevoelig voor ziekten en plagen. Totaalindruk: matig.

8. RAS ZWB 5

Een ras met uitgesproken eigenschappen. Bloeit en rijpt gelijk of iets vroeger dan BEN NEVIS. Vroege bladontwikkeling en een matige bladstand. Groeit zwak, tamelijk breed tot opgaand en zeer gedrongen. In aanleg zeer productief, maar door de zwakke groei is de productie per oppervlakte-eenheid laag. Tamelijk grote en tamelijk stevige bessen, die niet snel barsten. Matig goed smakende bessen. Rijpt gelijkmatig en had een goede sapkwaliteit. Zeer gevoelig voor groene melkdistelluis! Gevoelig voor bessenbladgalmug en tamelijk gevoelig voor roest. Totaalindruk: matig.

9. RAS ZWB 25

Dit ras bloeit ongeveer gelijk met BEN NEVIS maar rijpt enkele dagen vroeger. Groeit goed, breed met iets slappe takken, gezond, maar heeft een wat lichte bladstand. Is minstens zo productief als BEN NEVIS. Is minder gevoelig voor ziekten en plagen dan BEN NEVIS. De bessen zijn voldoende stevig, ook in 2007. Weinig gebarsten vruchten, gelijkmatige rijping, vrij grote bessen. Goed van smaak. Kwalitatief een goede bes, ook wat sapkwaliteit betreft, maar het vitamine-C-gehalte was matig. Heeft in vier opeenvolgende jaren een positieve beoordeling gekregen. RAS ZWB 25 was gevoelig voor groene melkdistelluis en bessenbladgalmug. Lijkt weinig gevoelig voor bladvalziekte. Totaalindruk: goed.

10. RAS ZWB 29

Bloeit en rijpt enkele dagen na BEN NEVIS. Tamelijk brede, vrij sterk groeiende struik met een matige bladstand. Blad en scheuten hebben veel weg van een rode bes! Planten aangetast door mozaïekvirus. Had goed smakende, stevige bessen. De productie is zeer matig.

Totaalindruk: zeer matig.

11. RAS ZWB 23

Dit uit de Oekraïne afkomstige ras is in 4 achtereenvolgende jaren één van de toppers op het proefveld in Nieuwdorp geweest. In 2007 waren de resultaten wat minder, maar toch nog redelijk goed. Bloeit ongeveer gelijk met BEN NEVIS, maar rijpt enkele dagen later. Groeit goed, heeft een mooie bladstand en een mooie en tamelijk brede struikvorm. Goed tot zeer goed productief. Had na de zachte winter wat moeite om uit de winterrust te komen, waardoor de productie wat minder was dan in voorgaande jaren. De problemen waren echter lang niet zo groot als bij BEN ALDER.

Grote bessen, die tamelijk stevig zijn, ook in 2007. Goed smakende vruchten met een goede sapkwaliteit met uitzondering van het vitamine-C-gehalte. Lijkt gevoelig voor groene melkdistelluis en bessenbladgalmug, tamelijk gevoelig voor bladvalziekte, weinig gevoelig voor meeldauw.

Totaalindruk: goed.

12. RAS ZWB 1

In het eerste productiejaar was dit Schotse ras meteen een topper. Dat komt onder andere door de vrij sterke opgaande groei. De jaren daarna heeft het dat niveau nooit meer gehaald, ook niet in 2007.

Groeit sterk. Hoewel de groei opgaand is, zakken de slappe takken bij de oogst gemakkelijk tot op de grond. Wat lichte, maar verder wel gezonde bladstand. De productie was in 2007 goed, de beskwaliteit wat minder.

De bessen rijpten wat onregelmatig, niet alleen in 2007, maar ook in de voorgaande jaren. De stevigheid van de bessen viel in 2007 wat tegen, ook omdat de bessen snel afrijpten en de neiging hadden spontaan af te vallen. De smaak was goed, de sapkwaliteit zeer goed. Had een tamelijk lange tros en was weinig gevoelig voor groene melkdistelluis en meeldauw. Was gevoelig voor roest.

Totaalindruk: goed.

4.2.2 Rassen in het 4^e productiejaar

Van de 9 rassen, die op 24 januari 2003 zijn uitgeplant, waren er na de oogst van 2006 nog 2 over die er in gunstige zin uitsprongen. Na de oogst van 2007 is dat nog 1 ras: Ras ZWB 17.

1. RAS ZWB 30

Bloeit en rijpt ongeveer gelijk met BEN NEVIS. Groeit vrij goed en breed. Had een slechte bladstand en oogde niet gezond. Was matig productief en gaf matig stevige en tamelijk snel barstende bessen. Smaakt vrij goed. Vrij grote bes. In het algemeen weinig gevoelig voor ziekten en plagen.

Totaalindruk: zeer matig.

2. RAS ZWB 31

Dit ras heeft in 2007 slecht voldaan. Bloeiende en rijpte ongeveer gelijk of iets later dan BEN NEVIS. Groeide goed en breed en had een goede bladstand. De productie was in 2007 slecht en daarvoor matig. Vrij zachte bes, die tamelijk vlug barst. Had een gelijkmatige rijping en weinig vroege vruchtval. In het algemeen weinig gevoelig voor ziekten en plagen.

Totaalindruk: zeer matig.

3. RAS ZWB 32

Bloeit en rijpt tussen BEN NEVIS en BEN ALDER. Dit is gunstig voor de oogstverspreiding. Was groeikrchtig en groeide zeer breed. RAS ZWB 32 had een matige bladstand met chlorose. De productie was wisselend, in 2007 matig. RAS ZWB 32 smaakte goed en had grote, matig stevige bessen, die niet snel barsten. Er was geen vroege vruchtval. Gevoelig voor groene melkdistelluis en was weinig gevoelig voor bladvalziekte en meeldauw.

Totaalindruk: matig.

4. RAS ZWB 40

Heeft een aantal goede eigenschappen en een minder goede. De minder goede: de productie is zeer matig. Daarmee vallen de goede eigenschappen in het niet. RAS ZWB 40 groeit zeer goed, opgaand, gezond en met een mooie bladstand. Had kleine, goed smakende, stevige bessen en had weinig gebarsten bessen. Was weinig gevoelig voor bladvalziekte, roest en groene melkdistelluis. Was gevoelig voor bessenbladgalmug. Vanwege de zeer matige productie in drie opeenvolgende proefjaren zijn de waarnemingen aan dit ras, ondanks de goede eigenschappen, vanaf 2007 tot een minimum teruggebracht.

5. RAS ZWB 17

Was in 2007 de topper op dit proefveld! Rijpt iets voor of gelijk met BEN ALDER. Alle misère, die zich in 2007 voordeed bij BEN ALDER manifesteerde zich niet bij RAS ZWB 17. RAS ZWB 17 had geen problemen om uit de winterrust te komen, er waren geen knoppen die niet uitliepen en dus waren er geen kale takken. RAS ZWB 17 had een gelijkmatige bloei en rijping en gaf een zeer goede productie.

Moet BEN ALDER, als de bessen zwart zijn, snel geplukt worden omdat de vruchten vlug zacht worden en gaan vallen, bij RAS ZWB 17 is daar geen sprake van. De stevigheid van de bessen was goed, maar in 2007 wel wat minder dan in voorgaande jaren.

De smaak van de bessen was vrij goed en de sapkwaliteit zeer goed. Vormt een opgaande struik met een lichte, wat 'arme' bladstand en een matige groei. Oogde wel gezond.

Leek in 2007 goed plukbaar, maar dat geldt voor vrijwel alle rassen. RAS ZWB 17 heeft in 4 opeenvolgende jaren goed tot zeer goed voldaan en zou een alternatief voor BEN ALDER kunnen zijn. Was gevoelig voor de groene melkdistelluis, bessenbladgalmug en bladvalziekte, maar niet voor meeldauw. Had in 2007 tamelijk veel rupsen van de heggebladroller.

Totaalindruk: zeer goed.

6. RAS ZWB 38

Ook van dit ras kan gezegd worden dat het een aantal goede eigenschappen combineert met een minder goede. Het minder goede is ook bij dit ras de zeer matige productie, die niet goed gemaakt kan worden door de goede kenmerken. Het ras groeit sterk en opgaand met een gezonde bladstand en opvallend hard groen blad. De bessen zijn stevig, barsten niet snel en smaken vrij goed. Een kwaliteitsbes. Weinig gevoelig voor roest en groene melkdistelluis. Gevoelig voor bessenbladgalmug en bladval. Vanwege de zeer matige productie in drie opeenvolgende proefjaren worden de waarnemingen aan dit ras vanaf 2007 tot een minimum teruggebracht.

7. RAS ZWB 13

Bloeit en rijpt enkele dagen vroeger dan BEN ALDER en RAS ZWB 15. Had een mooie donkergroene, gezonde bladstand. Groeit zwak en opgaand. Net als bij BEN ALDER liepen ook bij dit ras de knoppen zeer moeizaam uit. De productie was in 2007 slecht en in voorgaande jaren matig. Vrij stevige, goed smakende bes, die niet snel barst. Had een gelijkmatige rijping en weinig vroege val. Vrij goede kwaliteit. Had veel rupsen van bladrollers en was gevoelig voor de groene melkdistelluis.

Totaalindruk: zeer matig.

8. RAS ZWB 39

Wat het meest opvallend is bij dit ras, zijn de sterke gevoeligheid voor meeldauw en de zeer matige productie. De goede eigenschappen kunnen dit negatieve beeld niet goed maken. Groeit sterk en opgaand met een hard groene bladstand. Had stevige, vrij goed smakende bessen, weinig gebarsten bessen en een gelijkmatige rijping. Was gevoelig voor bessenbladgalmug en groene melkdistelluis, was niet gevoelig voor bladvalziekte en roest. Vanwege de zeer matige productie in drie opeenvolgende proefjaren worden de waarnemingen aan dit ras vanaf 2007 tot een minimum beperkt.

9. RAS ZWB 15

Bloeit en rijpt laat en in dezelfde tijd als BEN ALDER. Had een vrij goede, iets lichte, maar wel gezonde bladstand. Groeide matig tot goed. Vormde een brede struik, maar gaf geen takken op de grond. Net als bij BEN ALDER en RAS ZWB 13 liepen ook bij dit ras de knoppen zeer moeizaam uit. De productie was daardoor slecht. Gaf bessen met een goede kwaliteit. Had stevige, weinig gebarsten bessen aan korte trossen en was vrij goed van smaak.

Had een ongelijke en matige vruchtgrootte. Had een zeer onregelmatige rijping als gevolg van een tekort aan winterkou. Had daardoor een zeer onregelmatige bloei en ook een vroege vruchtval. Had veel rupsen van bladrollers.

Totaalindruk: zeer matig.

4.2.3 Rassen in het 3^e productiejaar

Op 4 december 2003 zijn 5 rassen uitgeplant. Na de oogst van 2006 zijn er 4 rassen als interessant aangemerkt. Na de oogst van 2007 zijn dat er 2, terwijl 2 rassen twijfelgevallen zijn.

1. RAS ZWB 14

Heeft een mooie, brede tot opgaande struikvorm. Groeit matig tot goed en heeft een mooie, hardgroene bladstand. Rijpt tussen BEN NEVIS en BEN ALDER in. Is productief. Heeft voldoende stevige bessen, ook in 2007. De bessen zijn overwegend groot, maar wel wat onregelmatig van vruchtgrootte. Ze smaken matig tot goed. Rijpte in 2007 iets ongelijkmatig. Niettemin was de kwaliteit goed. Gevoelig voor groene melkdistelluis. Totaalindruk: goed.

2. RAS ZWB 11

Dit ras is zeer productief! Groeit zeer breed met takken tot op de grond, door de zware vruchtdracht. De bessen waren in 2007 matig stevig. Rijpt ca 1 week na BEN NEVIS. Groeit vrij goed en gezond met een wat lichte bladstand. De bessen zijn middelmatig van grootte, rijpen gelijkmatig en smaken matig. Is niet bijzonder gevoelig voor ziekten en plagen. Vanwege de slappe groei en de matig stevige bessen is enige terughoudendheid geboden.

Totaalindruk: vrij goed.

3. RAS ZWB 10

Rijpte in 2007 na BEN ALDER. Heeft ten opzichte van dat standaardras een aantal positieve eigenschappen waardoor het in 2007 goed scoort. Daar staat als minpunt tegenover de kleine bes, die vergelijkbaar is met FOXENDOWN. Sommige telers waarderen zo'n kleine bes maar matig, ook al omdat het gewicht nog wel eens tegenvalt.

Vormt een brede tot opgaande, kleine struik met mooi frisgroen blad. Stevige bessen, die niet barsten en gelijkmatig rijpen. Groeit matig tot goed. Matig van smaak, weinig aroma. De productie is matig tot goed. Heeft soms meeldauw.

Totaalindruk: matig tot goed.

4. RAS ZWB 16

Rijpt zeer laat, na BEN ALDER. Had in 2007 problemen om uit de winterrust te komen. Knoppen liepen moeizaam uit. Matige bladstand. Groeit zwak en breed. Zeer matige productie. Stevige, tamelijk kleine bessen, die matig smaken. Gelijkmatige rijping en geen vroege vruchtval. Geen meeldauw, weinig groene melkdistelluis en bessenbladgalmug. Matig gevoelig voor rupsen van bladrollers, bladvalziekte en roest.

Totaalindruk: zeer matig.

5. RAS ZWB 12

Rijpt zeer laat, ruim na BEN ALDER. Had in 2007 ook problemen om uit de winterrust te komen maar niet zo erg als BEN ALDER. Had kale takken door knoppen die niet uitliepen. Veel last van bladrollers.

Mooie, gezonde, hardgroene bladstand. Weinig gevoelig voor meeldauw. Groeit matig. Brede struikvorm met stevige takken. Stevige middelmatig grote bessen, die zuur smaakten. Rijpte in 2007 iets onregelmatig. De productie was matig tot goed.

Totaalindruk: matig tot goed.

4.2.4 Rassen in het 2e groeijaar (1e productiejaar)

Op 13 december 2005 zijn 10 rassen uitgeplant. Voor de herinrichting van het proefperceel zijn interessante rassen opnieuw geplant. Het enige echt nieuwe ras is RAS ZWB 18.

1. **BEN TRON**

Heeft in velerlei opzicht goed voldaan. Had matig stevige bessen en verder alleen maar pluspunten.
Totaalindruk: goed

2. **RAS ZWB 36**

Dit ras heeft minder voldaan dan in de vorige proef. Met name de productie bleef beneden de verwachting, evenals de stevigheid van de bessen. Opvallend was de relatief geringe aantasting door bladvalziekte. Dit ras geldt als zeer vatbaar voor deze schimmel.
Totaalindruk: vrij goed.

3. **RAS ZWB 7**

Dit ras heeft aan de verwachtingen voldaan. Uit de vorige proef is bekend dat de resultaten wisselend kunnen zijn. Dit jaar was een matig tot goed jaar voor RAS ZWB 7.
Totaalindruk: matig tot goed.

4. **RAS ZWB 18**

Het enige echt nieuwe ras in dit deel van de proef. Nu al, na 2 groei jaren en 1 productiejaar is duidelijk dat dit ras waarschijnlijk niet door de eerste selectie heen zal komen. De productie was slecht en het ras was gevoelig voor bladvalziekte en zeer gevoelig voor meeldauw.
Totaalindruk: slecht.

5. **BEN CONNAN**

Dit ras heeft aan de verwachtingen voldaan. De productie was zeer goed voor het 1^e productiejaar. Toch is het goed om de minder positieve eigenschappen onder ogen te zien. Dat zijn de matig stevige bessen, de gevoeligheid voor groene melkdistelluis, de matige smaak, de ongelijkmatige rijping en het vroege vallen van de bessen.
Totaalindruk: vrij goed.

6. **RAS ZWB 23**

Dit ras heeft in 2007 matig geproduceerd. Waarschijnlijk als gevolg van een tekort aan winterkou en het daardoor niet uitlopen van de knoppen. Gevoelig voor groene melkdistelluis. RAS ZWB 23 had verder alleen maar pluspunten.
Totaalindruk: goed.

7. **RAS ZWB 3**

Dit ras had een mooie struikvorm. Heeft goed geproduceerd al liepen de knoppen van dit ras ook enigszins traag uit. Is gevoelig voor groene melkdistelluis. De vruchten zijn matig stevig.
Totaalindruk: goed.

8. **RAS ZWB 1**

De productie was goed. De bessen zijn matig stevig.
Totaalindruk: vrij goed.

9. **FOXENDOWN**

De productie was matig, waarschijnlijk door een matige groei. Tamelijk gevoelig voor groene melkdistelluis en meeldauw.
Totaalindruk: matig.

10. BEN ALDER

Evenals in de praktijk heeft BEN ALDER ook in deze proef niet goed voldaan. Het zeer moeizaam uitlopen van de knoppen resulteerde in een slechte productie. De stevigheid van de bessen was matig. BEN ALDER had veel last van rupsen van bladrollers.

Toltaal indruk: matig tot slecht.

4.2.5 Rassen in het 1^e groeijaar (plantjaar)

Op 26 februari 2007 werden 5 rassen uitgeplant. In het eerste jaar groeiden deze rassen overwegend goed.

1. BEN NEVIS

Groeide matig, wellicht omdat het plantmateriaal licht was. Had veel last van meeldauw.

2. ECM

Groeide goed, maar onregelmatig.

3. RAS ZWB 41

Groeide sterk en opgaand met fris groen blad. Matig gevoelig voor meeldauw en groene melkdistelluis.

4. RAS ZWB 42

Groeide matig met hard groen blad. Enige bladvalziekte.

5. RAS ZWB 43

Matige, opgaande groei.

4.3 Samenvattende tabel

Tabel 1 geeft een overzicht van de gemiddelde resultaten over de proefjaren van de meest veelbelovende zwarte bessen rassen.

Tabel 1. Samenvatting van de resultaten van de meest veelbelovende zwarte bessen rassen, gemiddeld over de proefjaren.

Ras	Productie 1)	Stevigheid 2)	Vruchtgrootte 3)	Groeikracht *)	Luis **)	Groeiwijze 4)	Bladval **)	Smaak 5)	Rijping ***)
RAS ZWB 25	7,4	7,8	6,5	6,6	5,4	6,6	1,1	6,4	7,3
RAS ZWB 23	7,5	6,8	8,5	7,2	5,7	6,9	3,5	7,8	7,0
RAS ZWB 1	7,2	7,5	7,0	8,0	1,8	6,6	1,0	6,8	6,0
RAS ZWB 17	8,5	8,5	7,5	6,3	4,1	7,0	3,5	6,3	7,8
RAS ZWB 14	6,9	7,3	7,5	7,5	4,5	7,4	2,0	7,0	7,7
RAS ZWB 11	7,5	6,7	7,0	7,0	3,2	4,9	1,0	6,0	7,0

1) 1 = laag; 9 = hoog

2) 1 = zeer zacht; 9 = zeer hard

3) 1 = klein; 9 = groot

4) 1 = zeer slap, 9 = opgaand

5) 1 = slecht, 9 = zeer goed

*) 1 = zwakke groei; 9 = sterke groei

***) 1 = weinig; 9 = veel

***) 1 = ongelijkmatig; 9 = gelijkmatig

5 Conclusie

- Van de 12 rassen die op 23 maart 2002 zijn geplant en in 2007 in het 5^e productiejaar waren, zijn er na de oogst van 2007 3 interessante rassen overgebleven, namelijk Ras ZWB 1, Ras ZWB 23 en Ras ZWB 25. Ras ZWB 20 verdient nog een nadere beoordeling. Van de overige rassen die nu 5 productiejaar achter de rug hebben kunnen de waarnemingen tot een minimum beperkt worden.
- Van de 9 rassen die op 24 januari 2003 zijn geplant, springt Ras ZWB 17 er gunstig uit. Deze groep rassen is na 4 productiejaar beoordeeld. Het is de bedoeling nog 1 jaar alle waarnemingen aan deze rassen te doen en dan de balans op te maken.
- Op 4 december 2003 zijn 5 rassen uitgeplant, die in 2007 de 3e productie hadden. Daarvan maakt Ras ZWB 14 een goede indruk en Ras ZWB 11 een vrij goede indruk. Twee andere rassen presteerden matig tot goed. Eén ras voldoet tot nu zeer matig.
- Op 13 december 2005 zijn 10 rassen uitgeplant (in 2007 1e productie) waarvan 1 ras een echte nieuweling is. Dit ras, Ras ZWB 18, presteert tot nu toe zeer matig.
- Op 26 februari 2007 werden 5 rassen uitgeplant. De planten groeiden goed.

Het onderzoek wordt in 2008 voortgezet.

Bijlage 1. Tabellen met resultaten

Tabel 1a. De totale indruk, productie en oogstdatum in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp 2007 en gemiddeld over 2003-2007.

5° Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Totaal Indruk ¹⁾ 2007	Totaal Indruk ¹⁾ 2003-2007	Productie ¹⁾ 2007	Productie Bij de oogst ¹⁾ 2003-2007	Oogstdatum in juli 2007	Oogstdatum in juli 2003- 2007
Ras ZWB 26	5,7	6,1	5,7	6,6	23/6	27/6
Ras ZWB 21	5,9	6,2	6,1	6,3	30/6	29/6
Ras ZWB 28	6,0	6,1	6,0	6,5	25/6	30/6
Ras ZWB 19	4,9	4,6 (a)	4,9	5,1 (a)	28/6	30/6 (a)
Ras ZWB 24	3,6	4,8	3,1	5,2	23/6	30/6
Ras ZWB 20	5,3	5,9 (a)	5,3	6,2 (a)	29/6	1
Ras ZWB 22	6,4	6,0	6,9	6,5	30/6	2
Ras ZWB 5	5,9	6,1	5,9	6,6	27/6	2
Ras ZWB25	7,1	7,4 (a)	6,6	7,4 (a)	30/6	2 (a)
Ras ZWB 29	-	-	-	-	-	-
Ras ZWB 23	6,3	7,4	6,1	7,5	5	7
Ras ZWB 1	7,4	6,9	7,1	7,2	9	15

¹⁾ 1 = slecht, laag; 9 = goed

(a) = gem. 2004 - 2007

De in de tabellen vermelde cijfers voor totaalindruk en productie zijn gemiddelden van cijfers gegeven voor de oogst door een telersgroep van 6 personen en tijdens de oogst door de onderzoeker.

Tabel 1b. De totale indruk, productie en oogstdatum in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp 2007 en gemiddeld over 2004-2007.

4^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Totaal Indruk 1) 2007	Totaal Indruk 1) Gem. 2004 - 2007	Productie 1) 2007	Productie 1) Gem. bij de oogst 2004-2007	Oogstdatum in juli 2007	Oogstdatum in juli Gem. 2004- 2007
Ras ZWB 30	4,8	5,5	4,8	6,0	30/6	2
Ras ZWB 31	3,7	5,7	3,2	5,9	5	4
Ras ZWB 32	5,3	6,5	5,8	6,4	6	9
Ras ZWB 40	-	-	-	-	-	-
Ras ZWB 17	8,5	7,8	8,5	7,7	16	16
Ras ZWB 38	-	-	-	-	-	-
Ras ZWB 13	4,6	5,4	3,6	5,8	11	16
Ras ZWB39	-	-	-	-	-	-
Ras ZWB 15	4,4	5,3	3,9	5,2	27	23

1) 1= slecht, laag; 9 = goed

De in de tabellen vermelde cijfers voor totaalindruk en productie zijn gemiddelden van cijfers gegeven voor de oogst door een telersgroep van 6 personen en tijdens de oogst door de onderzoeker.

Tabel 1c. De totale indruk, productie en oogstdatum in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp 2007 en gemiddeld over 2005-2007.

3^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Totaal Indruk 1) 2007	Totaal Indruk 1) Gem. 2005-2007	Productie 1) 2007	Productie Gem. bij de oogst 1) 2005-2007	Oogstdatum in juli 2007	Oogstdatum in juli Gem. 2005-2007
Ras ZWB 14	8,0	6,9	6,5	6,9	10	10
Ras ZWB 11	6,5	6,9	8,5	7,5	8	11
Ras ZWB 10	6,9	6,9	6,4	6,6	25	17
Ras ZWB 16	6,4	4,9	6,4	5,4	29	20
Ras ZWB 12	6,3	6,5	5,8	6,4	30	23

1) 1 = slecht, laag; 9 = goed

De in de tabellen vermelde cijfers voor totaalindruk en productie zijn gemiddelden van cijfers gegeven voor de oogst door een telersgroep van 6 personen en tijdens de oogst door de onderzoeker.

Tabel 1d. De totale indruk, productie en oogstdatum in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007.

1^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Ras	Totaalindruk 1) 2007	Productie 1) 2007	Oogstdatum in juli 2007
Ben Tron	8	8	30/6
Ras ZWB 36	7	6	30/6
Ras ZWB 7	7	6	4
Ras ZWB 18	3	4	5
Ben Connan	7	9	5
Ras ZWB 23	8	6	5
Ras ZWB 3	8	8	5
Ras ZWB 1	7	8	9
Foxendown	6,5	6	9
Ben Alder	4	4	14
Ben Nevis	-	-	2

1) 1 = slecht, laag; 9 = goed

De in de tabellen vermelde cijfers voor totaalindruk en productie zijn gegeven tijdens de oogst door de onderzoeker.

Tabel 2a. De bloeitijd, stevigheid, barstgevoeligheid en vruchtgrootte in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over 2003-2007.

5° Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Begin bloeidatum in april 2007	Begin bloeidatum in april Gem. 2003 - 2007	Stevigheid bessen 2) 2007	Stevigheid bessen 2) Gem. 2003- 2007	Barsten bessen 3) 2007	Barsten bessen 3) Gem. 2003- 2007	Vruchtgrootte 4) 2007	Vruchtgrootte 4) 2006-2007
Ras ZWB 26	13	14,0	4	4,6	5	5,4	6	6,5
Ras ZWB 21	10	10,8	5	5,4	8	6,6	8	7,0
Ras ZWB 28	10	12,0	5	4,8	5	5,6	8	8,0
Ras ZWB 19	14	a) 16,0	6	a) 6,2	7	a) 7,0	6	7,0
Ras ZWB 24	10	9,6	7	4,9	8	6,6	7	6,5
Ras ZWB 20	8	a) 10,0	6	a) 6,5	6	a) 6,8	8	8,0
Ras ZWB 22	12	15,0	6	6,4	5	5,5	7	7,0
Ras ZWB 5	12	14,6	6	7,6	7	7,6	5	6,0
Ras ZWB 25	14	a) 12,7	8	a) 7,8	8	a) 6,7	7	6,5
Ras ZWB 29	18	16,4	-	-	-	-	-	-
Ras ZWB 23	15	16,6	6	6,8	7	7,0	8	8,5
Ras ZWB 1	16	19,8	6	7,5	6	7,2	7	7,0

a) = gem. 2004 – 2007

2) 1 = zeer zacht; 9 = zeer hard

3) 1 = veel; 9 = weinig

4) 1 = klein; 9 = groot

Tabel 2b. De bloeitijd, stevigheid, barstgevoeligheid en vruchtgrootte in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over 2004-2007.

4^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Begin bloeidatum in april 2007	Begin bloeidatum in april Gem. 2004- 2007	Stevigheid bessen 2) 2007	Stevigheid bessen 2) Gem. 2004-2007	Barsten bessen 3) 2007	Barsten bessen 3) Gem. 2004- 2007	Vruchtgrootte 4) 2007	Vruchtgrootte 4) Gem. 2004-2007
Ras ZWB 30	15	16,0	6	5,8	6	5,8	8	7,5
Ras ZWB 31	18	18,5	5	5,5	6	6,5	7	7,0
Ras ZWB 32	21	23,8	6	6,9	7	7,0	8	7,8
Ras ZWB 40	30	27,2	-	-	-	-	-	-
Ras ZWB 17	18	18,0	8	8,5	8	8,0	7	7,5
Ras ZWB 38	25	24,0	-	-	-	-	-	-
Ras ZWB 13	23	21,0	7	6,8	8	7,0	6	6,5
Ras ZWB 39	17	21,0	-	-	-	-	-	-
Ra ZWB 15	43	35,0	8	7,6	8	7,8	8	7,8

2) 1 = zeer zacht; 9 = zeer hard

3) 1 = veel; 9 = weinig

4) 1 = klein; 9 = groot

Tabel 2c. De bloeitijd, stevigheid, barstgevoeligheid en vruchtgrootte in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over 2005-2007.

3^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Begin bloeidatum in april 2007	Begin bloeidatum in april Gem. 2005- 2007	Stevigheid bessen 2) 2007	Stevigheid Bessen 2) Gem. 2005- 2007	Barsten bessen 3) 2007	Barsten bessen 3) Gem. 2005- 2007	Vruchtgrootte 4) 2007	Vruchtgrootte 4) 2005-2007
Ras ZWB 14	24	22,3	7	7,3	7	7,7	8	7,5
Ras ZWB 11	14	15,7	6	6,7	7	7,0	7	7,0
Ras ZWB 10	16	20,3	8	7,3	8	7,7	2	3,0
Ras ZWB 16	21	21,7	8	8,0	8	8,0	5	4,5
Ras ZWB12	23	22,7	8	7,7	8	7,7	5	4,5

2) 1 = zeer zacht; 9 = zeer hard

3) 1 = veel; 9 = weinig

4) 1 = klein; 9 = groot

Tabel 2d. De bloeitijd, stevigheid, barstgevoeligheid en vruchtgrootte in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007.

1^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Ras	Bloeidatum in april 2007	Stevigheid bessen ¹⁾ 2007	Barsten bessen ²⁾ 2007	Vruchtgrootte ³⁾ 2007
Ben Tron	12	6	8	8
Ras ZWB 36	14	5	8	7
Ras ZWB 7	18	7	8	9
Ras ZWB 18	14	7	8	4
Ben Connan	18	6	7	9
Ras ZWB 23	18	7	8	8
Ras ZWB 3	16	6	6	9
Ras ZWB 1	16	5	8	8
Foxendown	13	8	8	4
Ben Alder	30	6	8	7
Ben Nevis	-	-		

¹⁾ 1 = zeer zacht; 9 = zeer hard

²⁾ 1 = veel; 9 = weinig

³⁾ 1 = klein; 9 = groot

Tabel 3a. De groeiwijze, groeikracht en de gevoeligheid voor groene melkdistelluis, bessenbladgalmug en bladrollers in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over 2002-2007.

5^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Groeiwijze 5) 2007	Groeiwijze 5) Gem. 2003-2007	Groeikracht 6) 2007	Groeikracht 6) Gem. 2003-2007	Groene melkdistelluis 7) 2007	Groene melkdistelluis 7) Gem. 2002-2007	Bessenblad- galmug 7) Gem. 2002-2007	Bladrollers 7) 2007
Ras ZWB 26	6	7,1	7	a) 7,3	4,0	3,2	3,8	3
Ras ZWB 21	6	6,5	4	6,4	6,0	3,6	3,0	3
Ras ZWB 28	5	6,1	7	6,8	3,5	2,4	3,3	3
Ras ZWB 19	4	a) 4,7	4	a) 4,6	5,0	4,6	5,8	3
Ras ZWB 24	6	5,8	7	7,2	4,5	3,3	4,5	4,5
Ras ZWB 20	6	6,1	5	a) 6,3	6,0	2,5	3,2	3
Ras ZWB 22	6	6,7	6	7,1	5,0	3,8	4,5	3,5
Ras ZWB 5	6	6,6	6	a) 4,9	8,0	6,7	5,2	7
Ras ZWB 25	6	6,6	7	a) 6,6	6,5	5,4	4,8	3,5
Ras ZWB 29	-	-	-	-	4,5	3,3	3,7	2,5
Ras ZWB 23	6	6,9	7	a) 7,2	5,5	5,7	5,0	2,5
Ras ZWB 1	7	6,6	8	8,0	3,0	1,8	4,7	3

a) = gem. 2004 – 2007

5) 1 = slappe groei; 9 = opgaande groei

6) 1 = zwakke groei; 9 = sterke groei

7) 1 = weinig luis / bessenbladgalmug/bladrollers; 9 = veel luis/ bessenbladgalmug/bladrollers

Tabel 3b. De groeiwijze, groeikracht en de gevoeligheid voor groene melkdistelluis, bessenbladgalmug en bladrollers in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over 2003-2007.

4^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Groeiwijze ⁵⁾ 2007	Groeiwijze ⁵⁾ Gem. 2004-2007	Groeikracht ⁶⁾ 2007	Groeikracht ⁶⁾ Gem. 2004- 2007	Groene melkdistelluis ⁷⁾ 2007	Groene melkdistelluis ⁷⁾ Gem. b) 2003-2007	Bessenblad- galmug ⁷⁾ Gem. 2003-2005	Bladrollers 2007
Ras ZWB 30	4	5,8	7	6,8	6,0	2,0	2,7	3
Ras ZWB 31	7	6,4	8	7,5	4,5	1,7	5,0	6
Ras ZWB 32	5	5,3	7	7,2	7,0	6,0	4,3	4,5
Ras ZWB 40	-	-	-	-	-	-	6,2	6,5
Ras ZWB 17	7	7,0	7	6,3	7,5	4,1	7,7	5
Ras ZWB 38	-	-	-	-	-	-	6,5	5
Ras ZWB 13	8	6,5	4	6,0	6,5	4,5	6,5	7,5
Ras ZWB 39	-	-	-	-	-	-	5,2	3,5
Ras ZWB 15	6	6,0	7	7,0	6,0	4,7	7,7	8

b) = met uitzondering van 2006

⁵⁾ 1 = slappe groei; 9 = opgaande groei

⁶⁾ 1 = zwakke groei; 9 = sterke groei

⁷⁾ 1 = weinig luis / bessenbladgalmug/bladrollers; 9 = veel luis/ bessenbladgalmug/bladrollers

Tabel 3c. De groeiwijze, groeikracht en de gevoeligheid voor groene melkdistelluis, bessenbladgalmug en bladrollers in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over 2005-2007.

3^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Groeiwijze ⁵⁾ 2007	Groeiwijze ⁵⁾ Gem. 2005-2007	Groeikracht ⁶⁾ 2007	Groeikracht ⁶⁾ Gem. 2005- 2007	Groene Melk Distel Luis ⁷⁾ 2007	Groene Melk Distel Luis ⁷⁾ Gem. b) 2005-2007	Bessenblad- galmug ⁷⁾ 2005	Bladrollers ⁷⁾ 2007
Ras ZWB 14	7	7,4	7	7,3	4,5	4,5	5,0	3
Ras ZWB 11	4	4,9	7	7,0	5,0	3,2	5,0	3,5
Ras ZWB 10	6	6,5	7	5,7	5,0	3,5	4,0	4
Ras ZWB 16	7	6,6	4	4,0	2,5	1,8	2,5	5,5
Ras ZWB 12	6	6,4	6	5,7	4,5	2,8	5,5	3

b) = uitgezonderd 2006

⁵⁾ 1 = slappe groei; 9 = opgaande groei

⁶⁾ 1 = zwakke groei; 9 = sterke groei

⁷⁾ 1 = weinig luis / bessenbladgalmug/bladrollers; 9 = veel luis/ bessenbladgalmug/bladrollers

Tabel 3d. De groeiwijze, groeikracht en de gevoeligheid voor groene melkdistelluis en bladrollers in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007.

1^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Ras	Groeiwijze ¹⁾ 2007	Groeikracht ²⁾ 2007	Groene melkdistelluis ³⁾ 2007	Rupsen van bladrollers ³⁾ 2007
Ben Tron	8	8	4	2
Ras ZWB 36	8	7	3	3,5
Ras ZWB 7	6	7	3,5	2,5
Ras ZWB 18	8	8	4	3,5
Ben Connan	6	7	5,5	3,5
Ras ZWB 23	6	7	7,5	2,5
Ras ZWB 3	6	7	6,5	3
Ras ZWB 1	8	8	3,5	2
Foxendown	8	6	6	2
Ben Alder	7	6	4	5
Ben Nevis	-		2	2

¹⁾ 1 = slappe groei; 9 = opgaande groei

²⁾ 1 = zwakke groei; 9 = opgaande groei

³⁾ 1 = weinig groene melkdistelluis/bladrollers; 9 = veel groene melkdistelluis/bladrollers

Tabel 4a. De gevoeligheid voor bladvalziekte, roest en meeldauw, de smaak en gelijkmatigheid in rijping in rassenproef Zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over 2003-2007.

5^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Bladvalziekte 7) 2007	Bladvalziekte 7) Gem. 2003- 2005 b)	Roest 7) Gem. 2003- 2007	Meeldauw 7) 2007	Smaak 1) 2007	Smaak 1) Gem. 2003-2007	Gelijkmatige rijping 8) 2007	Gelijkmatige rijping 8) Gem. 2003-2007
Ras ZWB 26	3,5	2,4	1,3	1	6	6,0	7	7,0
Ras ZWB 21	3,0	1,8	1,0	4	8	7,6	8	7,0
Ras ZWB 28	2,0	1,8	1,1	3	8	7,6	8	5,8
Ras ZWB 19	4,5	1,4	1,0	6	8	a) 7,0	5	a) 5,8
Ras ZWB 24	3,5	3,5	1,0	6,5	7	6,4	7	7,0
Ras ZWB 20	3,5	2,8	1,0	3	8	a) 7,0	5	a) 6,3
Ras ZWB 22	2,5	4,3	2,0	6,5	7	7,4	7	6,5
Ras ZWB 5	5,0	3,1	1,6	1	7	6,4	7	7,4
Ras ZWB 25	1,5	1,1	1,3	3	7	a) 6,4	8	a) 7,3
Ras ZWB 29	3,0	1,9	1,3	2	-	-	-	-
Ras ZWB 23	2,5	3,5	1,1	1,5	8	7,8	8	7,0
Ras ZWB 1	1,0	1,0	5,3	1	7	6,8	6	6,0

a) = gem. 2004- 2007

b) = uitgezonderd 2007

1) 1= zeer slechte en 9 = zeer goede smaak

7) 1 = weinig bladvalziekte/roest/meeldauw; 9 = veel bladvalziekte/roest/meeldauw

8) 1 = ongelijkmatig; 9 = gelijkmatig

Tabel 4b. De gevoeligheid voor bladvalziekte, roest en meeldauw, de smaak en gelijkmatigheid in rijping in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over 2003-2007.

4^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Bladval ziekte ⁷⁾ 2007	Bladval ziekte ⁷⁾ Gem. 2003- 2007 b)	Roest ⁷⁾ Gem. 2003- 2006	Meeldauw ⁷⁾ 2007	Smaak ¹⁾ 2007	Smaak ¹⁾ Gem. 2004-2007	Gelijkmatige rijping ⁸⁾ 2007	Gelijkmatige rijping ⁸⁾ Gem. 2004-2007
Ras ZWB 30	1,5	1,1	1,0	7,5	8	7,0	7	6,0
Ras ZWB 31	2,0	2,1	1,6	2,5	8	7,5	7	6,0
Ras ZWB 32	2,0	1,4	1,5	3,5	7	7,2	5	5,8
Ras ZWB 40	1,5	1,1	1,0	1	-	-	-	-
Ras ZWB 17	2,0	3,5	1,0	1	7	6,3	8	7,8
Ras ZWB 38	1,0	1,0	5,0	1	-	-	-	-
Ras ZWB 13	2,5	4,6	4,1	3	8	7,0	7	7,2
Ras ZWB 39	1,0	1,0	1,0	9	-	-	-	-
Ras ZWB 15	2,0	3,0	2,5	2,5	6	6,8	2	6,0

b) met uitzondering van 2006

¹⁾ 1 = zeer slechte en 9 = zeer goede smaak

⁷⁾ 1 = weinig bladvalziekte/roest; 9 = veel bladvalziekte/roest/meeldauw

⁸⁾ 1 = ongelijkmatig; 9 = gelijkmatig

Tabel 4c. De gevoeligheid voor bladvalziekte, roest en meeldauw, de smaak en gelijkmatigheid in rijping in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over 2005-2007.

3^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijping weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Bladval ziekte ⁷⁾ 2007	Bladval ziekte ⁷⁾ Gem, 2005 2007 b)	Roest ⁷⁾ Gem 2005- 2006	Meeldauw ⁷⁾ 2007	Smaak ¹⁾ 2007	Smaak ¹⁾ Gem. 2005-2007	Gelijkmatige rijping ⁸⁾ 2007	Gelijkmatige rijping ⁸⁾ Gem. 2005-2007
Ras ZWB 14	2,0	2,0	1,0	2,5	6	7,0	7	7,7
Ras ZWB 11	1,0	1,0	1,3	2	6	6,0	7	7,0
Ras ZWB 10	3,5	4,5	2,5	3,5	5	4,0	7	7,3
Ras ZWB 16	3,0	4,5	2,3	1	5	5,0	7	7,0
Ras ZWB 12	3,5	3,8	2,5	1	5	4,3	7	7,0

b) met uitzondering van 2006

¹⁾ 1 = zeer slechte en 9 = zeer goede smaak

⁷⁾ 1 = weinig bladvalziekte/roest/meeldauw; 9 = veel bladvalziekte/roest/meeldauw

⁸⁾ 1 = ongelijkmatig; 9 = gelijkmatig

Tabel 4d. De gevoeligheid voor bladvalziekte en meeldauw, de smaak en gelijkmatigheid in rijping in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007.

1^e Productiejaar, rassen in volgorde van rijtijd weergegeven.

Ras	Bladvalziekte ⁷⁾ 2007	Meeldauw ⁷⁾ 2007	Smaak ¹⁾ 2007	Gelijkmatige rijping ⁸⁾ 2007
Ben Tron	2	1	8	8
Ras ZWB 36	3	1	6	7
Ras ZWB 7	1	1	4	8
Ras ZWB 18	4,5	9	8	8
Ben Connan	3	1	5	4
Ras ZWB 23	1	1	8	8
Ras ZWB 3	1	1	6	8
Ras ZWB 1	2,5	1	7	7
Foxendown	2	6	6	7
Ben Alder	2	2	8	7
Ben Nevis	2,5	9	-	-

¹⁾ 1 = slecht; 9 = goed

⁷⁾ 1 = weinig bladvalziekte, meeldauw; 9 = veel bladvalziekte, meeldauw

⁸⁾ 1 = ongelijkmatig; 9 = gelijkmatig

Tabel 5a. De tros lengte, de gevoeligheid voor vroege val, de hoeveelheid blad bij begin bloei, de bladstand bij de oogsten het uitlopen van de knoppen in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over alle proefjaren.

5° Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Tros lengte 9) 2007	Tros lengte 9) Gem. 2006- 2007	Vroege val bes en makkelijk los laten bij oogst 3) 2007	Vroege val bes en makkelijk los laten bij oogst 3) Gem. 2006- 2007	Hoeveelheid blad bij begin bloei 7) 2007	Hoeveelheid blad bij begin bloei 7) Gem. 2003- 2007	Bladstand bij de oogst 1) 2007	Uitlopen knoppen 10) 30-5-2007
Ras ZWB 26	6	6,5	8,5	7,8	7	7,5	7	8
Ras ZWB 21	5	5,5	7	5,5	6	6,5	6	8
Ras ZWB 28	5	6,5	9	6,0	8	7,4	6	8
Ras ZWB 19	5	6,0	7	5,5	6	a) 7,1	4	8
Ras ZWB 24	7	7,5	9	8,0	9	7,3	3	7,5
RAS ZWB 20	2	2,5	5,5	4,8	6	6,4	4	8
RAS ZWB 22	4	5,0	4,5	6,3	8	7,4	6	8
Ras ZWB 5	6	5,5	9	8,0	9	7,4	6	8
Ras ZWB 25	5	6,0	8,5	7,8	8	a) 7,8	8	8
Ras ZWB 29	-	-	-	-	6	7,2	-	8
Ras ZWB 23	5	5,5	9	8,0	5	5,4	8	6,5
Ras ZWB 1	7	7,5	9	8,5	8	7,2	7	8

a) = Gem. 2004 – 2007

1) 1 = slecht; 9 = goed

3) 1 = veel; 9 = weinig

7) 1 = weinig; 9 = veel

9) 1 = kort; 9 = lang

10) 1 = zeer traag; 9 = zeer goed

Tabel 5b. De tros lengte, de gevoeligheid voor vroege val, de hoeveelheid blad bij begin bloei, de bladstand bij de oogst en het uitlopen van de knoppen in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over alle proefjaren.

4^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Tros lengte ⁹⁾ 2007	Tros lengte ⁹⁾ Gem. 2006- 2007	Vroege val bes en makkelijk los laten bij oogst ³⁾ 2007	Vroege val bes en makkelijk los laten bij oogst ³⁾ Gem. 2006- 2007	Hoeveelheid blad bij begin bloei ⁷⁾ 2007	Bladstand bij de oogst ¹⁾ 2007	Uitlopen knoppen ¹⁰⁾ 30-5-2007
Ras ZWB 30	4	4,5	7	7,0	7	4	8
Ras ZWB 31	5	5,5	9	8,5	8	7	8
Ras ZWB 32	6	6,0	9	7,5	8	6	8
Ras ZWB 40	-	-	-	-	7	-	6
Ras ZWB 17	5	5,0	9	8,5	6	6	8
RAS ZWB 38	-	-	-	-	6	-	6
RAS ZWB 13	5	6,0	9	6,5	7	7	5,5
Ras ZWB 39	-	-	-	-	8	-	6,5
Ras ZWB 15	5	5,0	8	6,0	5	7	5,5

¹⁾ 1 = slechte bladstand, 9 = zeer goede bladstand

⁹⁾ 1 = kort; 9 = lang

³⁾ 1 = veel; 9 = weinig

¹⁰⁾ 1 = zeer traag; 9 = zeer goed

⁷⁾ 1 = weinig; 9 = veel

Tabel 5c. De tros lengte, de gevoeligheid voor vroege val, de hoeveelheid blad bij begin bloei, de bladstand bij de oogsten het uitlopen van de knoppen in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007 en gemiddeld over alle proefjaren.

3^e Productiejaar, rassen worden in volgorde van rijtijd weergegeven.

Interessante rassen zijn vet weergegeven.

Ras	Tros lengte ⁹⁾ 2007	Tros lengte ⁹⁾ Gem. 2006- 2007	Vroege val bes En makkelijk los laten bij oogst ³⁾ 2007	Vroege val bes En makkelijk los Laten bij oogst ³⁾ Gem. 2006- 2007	Hoeveelheid blad bij begin bloei ⁷⁾ 2007	Bladstand bij de oogst ¹⁾ 2007	Uitlopen knoppen ¹⁰⁾ 30-5-2007
Ras ZWB 14	6	6,5	9	8,5	7	8	7
Ras ZWB 11	5	5,5	9	7,0	5	7	8
Ras ZWB 10	7	7,0	9	8,5	6	7	6,5
Ras ZWB 16	6	6,5	9	8,5	4	7	5
Ras ZWB 12	6	6,0	9	8,5	5	8	6,5

¹⁾ 1 = slechte bladstand, 9 = zeer goede bladstand

⁹⁾ 1 = kort; 9 = lang

³⁾ 1 = veel; 9 = weinig

¹⁰⁾ 1 = zeer traag; 9 = zeer goed

⁷⁾ 1 = weinig; 9 = veel

Tabel 5d. De tros lengte, de gevoeligheid voor vroege val, de hoeveelheid blad bij begin bloei, de bladstand bij de oogsten het uitlopen van de knoppen in rassenproef zwarte bes in Nieuwdorp in 2007.

1° Productie, rassen worden in volgorde van rijptijd gegeven.

Ras	Tros lengte ⁹⁾ 2007	Vroege val bes en makkelijk Loslaten bij oogst ³⁾ 2007	Hoeveelheid blad Bij begin bloei ⁷⁾ 2007	Bladstand bij de oogst ¹⁾ 2007	Uitlopen knoppen ¹⁰⁾ 30-5-2007
Ben Tron	8	9	8	8	8
Ras ZWB 36	8	9	8	8	8
Ras ZWB 7	3	9	8	8	7,5
Ras ZWB 18	8	5	8	3	8
Ben Connan	5	6	7	8	8
Ras ZWB 23	6	9	7	8	6,5
Ras ZWB 3	6	9	7	7	6,5
Ras ZWB 1	8	6	8	7	8
Foxendown	7	9	6	8	7,5
Ben Alder	5	9	5	8	4
Ben Nevis	-	-	-	-	-

¹⁾ 1 = slecht; 9 = goed

³⁾ 1 = veel; 9 = weinig

⁷⁾ 1 = weinig; 9 = veel

⁹⁾ 1 = kort; 9 = lang

¹⁰⁾ 1 = zeer traag; 9 = zeer goed